

Kaste depozīta pudelēm

Viena no jauniešu biznesa idejām, ko projekta “Inovāciju granti Liepājas studentiem” (IGLS) ciklā šoruden ekspertī atzina par veiksmīgu, bija Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolas audzēkņa Enrika Kalna un Draudzīgā aicinājuma Liepājas pilsētas 5. vidusskolas audzēkņa Žaņa Bruča-Meira komandas “Green@DEPO” pudeļu vākšanas kastu prototipi. Tādas kastes, pēc puīšu domām, noderētu publiskās vietās un pasākumos, kad nezini, kur īsti likt izdzertā dzēriena pudeli.

“Ideja radās skolā, kad startēju uz līdzpārvaldes prezidenta amatu, un mana kampaņa bija par to, lai skola kļūtu zaļāka,” pastāsta Enriks. Viņš stāsta, ka toreiz diskusijā kāds ieminējies, ka nebūtu slikti, ja skolā varētu ziedot depozīta pudeles un šī nauda paliktu līdzpārvaldei. Vēlāk angļu valodas skolotāja Enriku pamudinājusi piedalīties projektā un šādu kasti radīt, bet tad jau nācis IGLS projekts, kur viņš pie kastes dizaina prototipa strādājis kopā ar Žani.

Apkārtējie atbalstījuši domu par kasti, kas noderētu tādās publiskās vietās kā skola, dažādas iestādes, arī pasākumos, kur ilgāk nākas pavadīt laiku un izdzerto dzēriena pudeli nav, kur izmest. “Kāds, protams, izvēlas nest mājās to pudeli un saņemt naudu, bet ne visi to grib un var. Citreiz slinkums, citreiz nav tāda paraduma. Katrā ziņā redzējām, ka nereti depo-

zīta pudeles tiek izmestas atkritumos vai pat mētājas tāpat vien vidē, kamēr tās kāds paceļ,” novērojuši jaunieši. Jau uzreiz bijis skaidrs, ka arī pašai kastei jābūt videi draudzīgai, kartons īsti nederējis, jo tas kļūst slapjš, bet koks liecs gluži labs materiāls. Kastes izgatavošanā izmantota arī riepu gumija, kas lietota gan vāka piestiprināšanai, gan izmešanas caurumam. Pagaidām gan ir radīts tikai viens dizaina priekšlikums vienā izmērā, bet kaste varētu būt arī mazāka, lai to var lietot mājās, kur cilvēki tāpat meklē veidus, kā ērti uzkrāt depozīta taru pirms nodošanas. “Vispirms sapratām, ka tādas kastes būtu derīgas publiskām telpām, lai cilvēkiem nav jādomā, kur mest izdzerto pudeli, bet, jā, mazākā izmērā tā derētu arī mājokļiem,” saka Enriks. Viņš skaidro, ka pietrūcis laika, lai ideju izstrādātu vairākos dizainos un izmēros, taču šo ceļu partneri vēl ieceļējuši turpināt. Eksperti ieteikuši to darīt, jo uzskata, ka situācijas, kad kaste noderētu, rodas regulāri. Būtiski, ka tā ir gana liela un ātri nepiepildās, tāpat svarīgi, ka tā tapusi no dabai draudzīga materiāla. “Tagad mācībās jāatgūst iekavētais, jo, ar šo projektu strādājot, šis tas palika novārtā, tāpat esmu skolas līdzpārvaldes prezidents, tāpēc nevar teikt, ka mums ir aktivitāšu plāns tuvākajiem mēnešiem, bet domāju, ka vēl turpināsim strādāt pie šīs idejas,” saka puisis. Viņš atzīst, ka dizains vēl noteikti nav tāds, kādu pats vēlētos redzēt, tāpēc, iespējams, domās par vēl

Divi puīši biznesa ideju konkursā attīstījuši ieceri par kasti depozītam publiskām telpām, darba vietām un pasākumiem, lai ar izdzerto dzēriena pudeli nav jāstaigā apkārt, nezinot, kur to likt

kādu risinājumu, tāpat pieļaujot, ka kaste varētu tapt arī no citiem materiāliem. Abi ar partneri sapratuši, ka ideja tiešām varētu būt pieprasīta, jo apkārtējie uztveruši viņu piedāvājumu ļoti pozitīvi.

Pieviļ pat garantijas laikā

Saskaņā ar Eirobarometra aptaujas datiem 77% patērētāju Eiropas Savienības valstīs labprātāk labotu nopirktās preces, nevis pirktu jaunas. Tomēr tās visbiežāk jānomaina vai jāizmet remonta izmaksu un servisa trūkuma dēļ. “Salabot var gandrīz visu, bet dažkārt tas gluži vienkārši nav rentabli,” saka SIA “Akmela” meistars Nikolajs Ismailovs.

Teju ikviens saskāries ar ķibeli, kad mājoklī pēkšņi saplīsumi veļasmašīna, televizors vai ledusskapis. Latvijā vairums cilvēku nav tik turīgi, lai uzreiz spētu iegādāties jaunu tehniku, to atdzīvināt mēģina pašu spēkiem vai aicina palīgā meistaru.

“Meistara darbs sākas ar saplīsušās tehnikas izpēti, novērtējot, cik izdevīgi būs to labot, tad kopīgi ar īpašnieku tiek pieņemts lēmums – remontēt vai ne. Reizēm labot tiešām nav izdevīgi, jo detaļas un meistara darbs izmaksās teju pusi no konkrētās tehnikas vērtības, vai arī, piemēram, veļas mašīna ir tik ļoti izrūsējusi,

ka arī pēc remonta tās mūžs vairs nebūs ilgs. Jāņem vērā, ka vairumā gadījumu saplīsumi detaļā būs jāpasūta un tās sa-

ņemšana var prasīt vienu divas nedēļas,” stāsta N. Ismailovs.

Tehnoloģijas attīstās ļoti strauji, līdz ar to arī meistari spiesti nemitīgi mācīties, lai spētu ierīces salabot. Uzņēmuma “Akmela” meistars no savas pieredzes zina teikt, ka mūsdienu tehnika plīstot bieži, tā var pievilt pat garantijas laikā. “Produkti ražoti tā, lai pēc noteikta laika vai lietošanas tie vairs nedarbotos. Piemēram, gandrīz nevienai veļasmašīnai vairs nav iespējams samainīt gultņus – tur plastmasas daļas nostiprinātas tā, ka pie tām gandrīz nevar tikt klāt. Arī vairums putekļsūcēju, blenderu un citas sadzīves tehnikas ražots tā, lai to nevarētu izārdīt. Daļas savienotas ar plastmasas klipšiem, kuri plīst, kad tos mēģina attaisīt.”

Runājot par kvalitāti, meistars atzīmē: ir būtiska atšķirība, vai tehnika tapusi

ĪSUMĀ

Cepamēļa pārtop degviela

Katru gadu ātrās ēdināšanas restorānu ķēde “Hesburger” nodod pārstrādei 420 tonnas izlietotas cepamās eļļas, kas kopā ar citiem atjaunīgajiem izejmateriāliem vēlāk tiek izmantota, lai ražotu atjaunīgo dīzeļdegvielu “Neste” rūpnīcās Somijā un Nīderlandē. “Neste” ir pasaulē lielākais atjaunīgās dīzeļdegvielas ražotājs, kas jau vairākus gadus sadarbojas ar “Hesburger” aprītes ekonomikas jomā. Jau šobrīd lielākā daļa “Hesburger” kravas automašīnu, kas ik gadu Baltijā mēro 500 000 kilometru garu maršrutu, izmanto degvielu, kas ražota no atjaunīgajām izejvielām. Jau pēc pāris gadiem šī dīzeļdegviela tiksot izmantota visā uzņēmuma loģistikā. “Strādājot kopā, mēs veidojam reālu aprītes ekonomikas ekosistēmu,” saka “Hesburger” starptautiskās attīstības un mārketinga direktore Ieva Salmela. Viņa ir gandarīta, ka, īstenojot sadarbības projektu, ik gadu samazinātais siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzums ir pielīdzināms 350 privāto automašīnu noņemšanai no mūsu ceļiem.

Platforma ilgākam lietu mūžam

Biedrība “Zero Waste Latvija” kopā ar partneriem atklājusi digitālo platformu aprītes ekonomikas veicināšanai lietovelreiz.lv, kas kalpo par ikdienas palīgu. Tur kartē vienuviet var atrast dažādus remonta un nomas pakalpojumu punktus visā Latvijā, kā arī saņemt katalogā pieejamas preces bez maksas vai par simbolisku samaksu, tādējādi mazinot jaunu lietu iegādi un veicinot esošo lietu ilgāku mūžu.

Tāpat šoruden Rīgā tika atklāta arī būvgružu, būvniecības materiālu un remonta lietu apmaiņas punkts, kurā ikviens iedzīvotājs var nodot, paņemt vai apmainīt sev nepieciešamās lietas – krāsas, otas, tapetes, interjera priekšmetus, elektrotehniku, mazo santehniku, arī būvgružus, pretī paņemot šķembas vai grunti u.c. Tagad informāciju par apmaiņām lietām varēs atrast arī platformā lietovelreiz.lv, un biedrība cer, ka piedāvājums tajā kļūs aizvien plašāks un ļaudis vispirms skatīsies, vai nav iespējams ko dabūt tepat, nevis dosies pirkt ko jaunu.

Depozīta glāzes – festivālu suvenīrs

Aizvadītajā vasarā lielākajā mūzikas festivālā Baltijas valstīs “Summer Sound”, kas notika Liepājas pludmalē, darbojās depozīta sistēma dzērienu glāzēm. Apmeklētājs jebkurā tirdzniecības vietā kopā ar pirmo dzērienu iegādājās arī depozīta glāzi, kuru pēc tam bez papildu maksas varēja turpināt lietot atkārtoti vai apmainīt pret jaunu. Dodoties prom no festivāla teritorijas, glāzi varēja vai nu paturēt kā suvenīru, vai apmainīt pret kādu no kuponiem un saņemt atlaidi biļetēm uz nākamo festivālu, vai iepirkties ar tiem “Narvesen” kioskos, tāpat bija iespēja arī šo summu ziedot Ukrainas pasākumu asociācijas projektam “Music Saves UA”.

Festivāla organizators Uldis Pabērziņš stāsta, ka pirms “Summer Sound 2023” tika saražotas ap 60 tūkstošiem depozīta glāžu, no tām vairākus desmitus tūkstošu apmeklētāji paņēma līdzī kā suvenīrus, bet pārējās tika iemainītas pret kuponiem. “Piedzīvojām līdz šim tirāko festivāla norises vietu,” viņš pastāsta par efektu. Arī nākamajā festivāla norises gadā tiks lietotas šīs glāzes, tās būs pieejamas ar jaunu dizainu, lai uzticamākie festivāla apmeklētāji var veidot kolekciju.

pašā ražotnē vai komplektēta rūpnīcas filiālē. Latvijas tirgū lielākoties nonākot mazāk kvalitatīva tehnika no Polijas, kur darbojoties daudzas pazīstamu zīmolu sadzīves tehniku ražotāju filiāles.

UZZIŅAI

■ Visstraujāk augošā atkritumu plūsma Eiropas Savienībā ir e-atkritumi, no kuriem mazāk nekā 40% tiek pārstrādāti.

■ Lielās mājāsaimniecības ierīces, piemēram, veļas mazgājamās mašīnas un elektriskās cepeškrāsnis, tiek savāktas visbiežāk un veido vairāk nekā pusi no visiem savāktajiem e-atkritumiem. Tam seko IT un telekomunikāciju iekārtas (klēpdatori, printeri), patērētāju iekārtas un fotoelementu paneļi (videokameras, luminiscences lampas) un maza izmēra mājāsaimniecības ierīces (putekļsūcēji, tosteri).

■ Visas pārējās kategorijas, piemēram, elektriskie instrumenti un medicīniskās ierīces, kopā veido tikai 7,2% no savāktajiem e-atkritumiem.

■ Elektronisko ierīču remonts labvēlīgi ietekmēs vidi, jo samazināsies resursu izmantošana, siltumnīcefekta gāzu emisijas un enerģijas patēriņš.

Avots: www.europarl.europa.eu

Apģērba daudzās dzīves

To, cik liela ir tekstilizstrādājumu ražošanas un atkritumu ietekme uz vidi, Eiropas Parlaments atgādina vairākkārt, tomēr tekstila atkritumi atkal un atkal nonāk poligonos. Ātrā mode un tirgotāju atlaides noteikti nesamazina vēlmi iegādāties ko jaunu, veco iemetot atkritumu urnā. Lai situāciju vērstu uz labu, der aizdomāties par to, kā tikt pie kā jauna, uz veikalu nemaz neejot.

Lai arī statistika liecina, ka cilvēki no nevēlamām drēbēm atbrīvojas, biežāk izmetot nekā atdotot vai ziedojot kādam citam, aktīvist, kuriem rūp vide, dara visu, lai pierādītu – arī vecais apģērbs pelnījis otro iespēju. Pieredzējusi šuvēja Edīte Padāne darbā ar klientiem redzējusi lielo atkritumu kaudzi, kas veidojusies kā no audumu atgriežumiem, tā jauniem apģērbiem: “Kad redzi, cik daudz jau ir saražots, liekas, kāda jēga pirkt vēl? Kad to sapratu, sāku domāt, ka veco būtu lietderīgi atjaunot. Bērībā mamma veda uz lietoto apģērba veikaliem, kur sortiments jau pašos pamatos bija citādāks nekā zārai un ņūjorkeriem. Ja iesākumā likās, ka vilkt lietoto apģērbu ir neērti, tagad šķiet – cik tas bija labi, jo tā tu iemācies atšķirties, veido kaut ko jaunu un attīsties mākslinieciski.”

Liepājā, biedrības “Radi vidi pats” telpās, izveidots “Pārmaiņu punkts”. Tā ir vieta, kur var ne vien atstāt apģērbus, bet arī mainīties ar to. “Vienmēr drēbes sev veidoju tieši no tur pieejamā apģērba. Ir drēbes, kas tur stāv gadiem, nevienas tās neņem, tad nu mums ar kolēģi radās ideja dot tām otro iespēju. Veidojam karodziņu virtenes, kosmētikas somiņas, spilvendrānas patch-work tehnikā,” stāsta šuvēja.

Rodas jaunas rotaļlietas

Kad šādas prasmes jau apgūtas, meistares lemj neturēt sveci zem pūra un meistarklasēs ierāda arī citiem, ko jaunu mēs varam izveidot no tā, kas mums jau skapī. Vienā no tām dāmas ar profesionālu šuvēju palīdzību mācījās labot apģērbus, kuram bojāts rāvējslēdzējs, izirusi kāda vīle vai arī jāpāršuj bikšu staras, garums, padarot tās piemērotākas valkāšanai. Edīte ar prieku dalījās padomos, lai gan atzina, ka ir arī tādi apģērba gabali, kuru labošanu nav vērts veikt, jo audums nolietojies, tomēr tas nenozīmē, ka tas jāmet atkritumu urnā. “Tādos gadījumos mēdzam veidot paklājiņus no auduma atgriežumiem, veciem T krekliem vai arī veidojam spilvendrānas no kopā sašūtiem ielāpiņiem. Tas ir ietilpīgs darbs, tomēr rezultāts priecē, turklāt skaidrs ir tas, ka citam tāda nebūs.” Vispieprasītākā esot vīriešu kreklu pārstrādes darbnīca, kur no kungu krekliem tiek darinātas kleitas. Arī rotaļlietu darināšana aizrauj daudzus, uz to pieteicies pat kāds deviņus gadus vecs zēns, izdzirdējis par iespēju, un lūdzis mammai viņu pieteikt.

Labo to, kas mīļš vai dārgs

Šuvējas atzīst, ka mūsdienās ražotiem apģērbiem kvalitāte ir ļoti atšķirīga. T krekliem gadās šķības sānu vīles, kas liecina, ka darbs veikts neprecīzi, visdrīzāk tā iemesla dēļ, ka tas netiek griezts individuāli, bet mehāniski, kur nevienam nepieņems, vai audums izbīdījies. Atšķirīga ir arī auduma kvalitāte.

Mūsdienās pārkam, palietojam un izmetam. Tas, vai lētāk ir remontēt vai nopirkt vietā jaunu, katram jāvērtē individuāli. E. Padāne pieredzējusi, ka cilvēki nes labot ne vien naudas izteiksmē dārgas lietas, bet arī tās, kas ir vecas,

bet mīlas. “Ir bijis tā, ka atnes kokvilnas bikses, kurām ielāps uz ielāpa, bet ārā nemet, jo tās ir ērtas un mīlas. Vai arī nācis no mīļa cilvēka, mantots. Šādās reizēs klients neskatās – kvalitatīvs apģērbs vai ne. Ir gadījumi, kad remonts izmaksā dārgāk nekā jauna apģērba iegāde, piemēram, mugursomas slēdzēja nomaiņa, tad nu cilvēks individuāli vērtē – turpināt lietot veco un finansiāli tur ieguldīties vai mest ārā un pirkt jaunu.”

Atgriežumu dzīve maksā dārgi

Kuram šuvējam gan izdodas palikt bez neviena atgriežuma? Tomēr liela daļa meistar domā, kā tos samazināt, arī Edīte. “Džinsa atgriežumus izmantojam dažādiem ielāpiem, jo bikses ir tās, kurām parasti cilvēki izvēlas mūžu pagarināt atkal un atkal. Veco T kreklu atgriežumus izmantojam paklāju tamborēšanai vai tamborējam kārbīņās, groziņus, kuri mājsaimniecībā lieti noder, tāpat var veidot aksesuārus. Atgriežumu iespējas ir dažādas, katru auduma stūrīti var ielikt kolāžā vai iešūt spilvendrānā, bet jāsaprot, ka tas ir liels darbs, jo likt kopā atgriežumu gabaliņus nav ne viegli, ne ātri. Gadījumā, ja vēlamies ko tādu pārdot vai iegādāties, jāreķinās, ka arī cena nebūs no zemākajām, ņemot vērā ieguldīto laiku.”

Savām vajadzībām no auduma Edīte izveidojusi pat drēbju pakarināmo, ņemusi dēli, apvilksusi to ar audumu, ieskrūvējusi āķišus, un praktisks dizaina elements gatavs. Reiz šuvēja apņēmības pilna griežusi vecās drēbes smalkās strēmelītēs un šuvusi kopā, lai izveidotu jaunu auduma gabalu, citu reizi no diviem svārkiem un vienām biksēm uzšuvusi jaunas bikses, savukārt viņas kolēģe Dana vecos apģērbus ārdot pa vīlēm un veidojot no tiem jaunus modeļus, spēj tik darboties.

Patērētājs dzīvo steigā

Mūsdienu raitais dzīves ritms bieži neļauj lēnu garu šūdināt izirusu bikšu vīli, to novērojusi arī Edīte. “Īpaši tas manāms jauniešu vidū, kuriem patīk mainīt lietas. Nopērku vienu krekliņu, panēsāju, tad citu, kas akcijas cenā maksā 1 eiro. Tieši tāpēc mēs ar šīm meistarklasēm gribam parādīt veidu, kā var citādāk: ziedot iestādēm, patversmēm, trūcīgām ģimenēm vai salabot un pāršūt sev, veidot dažādus mākslinieciskus interjera objektus. Katrai lupatiņai var atrast otro iespēju, pat vecais dvieļis var kļūt par jaunu grīdas lupatu vai kaķa paklājiņu. Saprotu, ka viegli tas nav, īpaši Melnās piektdienas piedāvājumos, influenceru ieteikumos, kad redzam, kā viņi katru otro dienu maina tērpus. Spiediens ir liels, tāpēc šis vairāk atkarīgs no katra paša individuālās apziņas.”

Itāļu audums atkritumu urnās

Edīte guvusi pieredzi arī modes galvaspilsētā Milānā, kur vairākus gadus darbojusies kāda dizainera paspārnē augstās modes pasaulē. Dizaineram bijušas vairākas šuvējas, modelētājas, kuras taisa prototipus. Vienai no šīm sievietēm mājās bija savs šūšanas ateljē, kur tad arī notika lielie šūšanas darbi. “Dizaineram, protams, neinteresē tie atgriežumi, kas mums paliek pāri, bet mēs esam tie pirmie, kas gatavo prototipu, kurš vēlāk tiek sūtīts uz šūšanas cehiem. Šī kundze visu, kas palika pāri, nešķirojot meta gružkastē, pat ļoti lielus itāļu kvalitātes auduma atgriežumus. Man bija žēl, un es

Meistarklasēs Edīte Padāne ierāda vieglākos veidus, kā uzlabot savu apģērbus un tikt galā ar bojātajām vietām. Vislielākais pieprasījums ir pēc tā, kā salabot rāvējslēdzēju, tomēr arī apģērba iesūšana vieglāk sokas profesionāla vadībā

Top spilventiņš no džinsa auduma

sāku tos izmantot. Modes industrija pati par sevi ir nežēlīga, īpaši Milānas Modes nedēļā, kur šuvējam ir slodze līdz pat 12 stundām, ne ēdušas, ne dzērušas, pat ģībst. Uz mēles to nevienam neredz,” aizkulisēs ļauj ieskatīties šuvēja.

Edīte zina teikt, ka vietējais uzņēmums “Lauma” ar atgriežumiem vis lieki nešķērdējas, viņi tos devuši gan Liepājas mākslas skolai, gan Bērnu un jauniešu centram un topošajām šuvējām tehnikumā, kas ir labs risinājums, lai nodrošinātu tālāko apriti. “Tas varētu būt pareizais

ceļš, kā sadarbojoties mēs domātu arī par vidi,” piebilst Edīte.

**Latvijas
vides
aizsardzības
fonds**

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA “Kurzemes Vārds”.